

RUVEYBİDA HADİSİ: “İHANET EHLİNİN GÜVENİLİR, DÜRÜSTLERİN DE YALANCI VE HÂİN KABUL EDİLECEĞİ ZAMANLAR!”

-AHİR ZAMANDA, “YALANCILARIN DOĞRU, DOĞRULARIN YALANCI; HÂİNLERİN GÜVENİLİR VE GÜVENİLİRLERİN DE HÂİN KABUL EDİLECEĞİNİ” HABER VEREN HADİS-İ ŞERİF-

FİTEN VE MELÂHİM HADİSLERİ

Dînî, ictîmâî ve siyasi kargaşa anlamlarına gelen “*fiten*” ve “*melâhim*”, kavramları birbirine yakın içerikli olup, İslâm ümmetinin birlik ve bütünlüğünü bozan komploları, iç savaşları ve her türlü yıkıcı faaliyetleri ifade eder.¹

“*Fiten*” ve “*Melâhim*”, hadis kitaplarında ele alınan ana konulardan biridir. Ahir zamanın kötü ahvalini belirten hadislere “*fiten ve melâhim*” hadisleri denir. “*Eşrâtu’s-Sâa*” diye zikredilen kıyamet alametlerini bildiren hadisler de bu grupta yer alır. Hadis kitaplarındaki ilgili bölümler, Hz. Peygamber’in vefatından sonra kıyamete kadar olması beklenen olaylardan bahseden hadisleri içerir. Bu konuda yazılan müstakil eserler vardır. Nuaym b. Hammad (V.228/843) ve İbn Kesir (V.774/1373)’in “*el-Fiten ve’l-Melâhim*” adını taşıyan eserleri bunlardandır.²

Müsteşrikler ve yerli oryantalist teologlar, “*fiten*” ve “*melâhim*” hadislerini ya da “*kıyamet alametleri*”ne dair hadisleri kabul etmezler; bu hadislerin uydurma rivayetler olduğunu iddia ederler. Böylesi bir iddia, bu konularda gelen pek çok sahih, hasen ve hatta mütevatir hadisin inkârı anlamına gelir. Zira, bu alanla ilgili çok sayıda sahih, hasen ve hatta mütevatir hadis-i şerifler mevcuttur. Yerli oryantalistlerin bu hadisleri reddetmelerinin sebebi, “kendilerinin ümmet içerisindeki fitnelerinin de bu hadisler tarafından haber verilmesi” olabilir mi diye düşünülebilir.

Örneğin; İslam alimlerince en sahih hadis kaynağı ve tüm hadisleri sahih kabul edilen Buhari’nin “Sahih”inde, “*Fiten*” bölümü vardır. Keza, Buhari’den sonra ikinci sıradaki en sahih hadis kaynağı ve tüm hadisleri sahih kabul edilen Müslim’in “Sahih”inde de “*Fiten ve Eşrâtu’s-Sâa/Fiten ve Kıyamet Alametleri*”

¹ A. Gelişgen, Hadis Kavramları Sözlüğü, “*Fiten ve Melâhim*” maddesi.

² A. Gelişgen, Hadis Kavramları Sözlüğü, “*Fiten ve Melâhim*” maddesi.

bölümü vardır. Sahih hadisler, pek tabii ki Buhari ve Müslim'in hadisleri ile de sınırlı değildir.

RUVEYBİDA HADİSİ

Hadis kaynaklarımızda “*Fiten*” ve “*Melâhim*”, konusunda gelen hadislerden biri de “*RUVEYBİDA HADİSİ*” olarak anılan, içtimai önemi haiz bir hadisi şeriftir. Söz konusu hadisi şerif, ahir zamanda liyakatsiz adamların iş başına geleceğini ve kişiler hakkındaki güven ve iyilik kavramlarının da tersinden okunacağını haber vermektedir. Hadis, “*RUVEYBİDA*” adını; metnin içerisinde geçen ve “*kıt bilgiye sahip, aciz, sefih ve facir, önemsiz ve basit adam*” anlamlarına gelen “*RUVEYBİDA*” kavramından almıştır.

Ruveybida hadisi, sahabeden Enes b. Mâlik (r.a.) ve Ebû Hureyre (r.a.) rivayetiyle bize gelmiştir.

Ebu Hureyre (r.a.) rivayetiyle gelen hadisin, İbn Mâce'deki şekli şöyledir:

روى أبو هريرة عن رسول الله صلى الله عليه وسلم أنه قال:

سيأتي على الناس سنوات خداعات، يُصدَّق فيها الكاذب ويُكذَّب فيها الصادق، ويُؤتمن فيها الخائن ويخون فيها الأمين، وينطق فيها الرويبضة. قيل: وما الرويبضة؟ قال الرجل التافه يتكلم في أمر العامة. (رواه الإمام أحمد وابن ماجه وغيرهما)

Ebû Hureyre (r.a.)'den gelen rivayete göre Rasûlüllah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur:

“İnsanlar üzerine (yağmurun bolluğu, fakat veriminin azlığıyla)³ aldatici öylesi yıllar gelecek ki, (o zamanda) yalancı adam doğrulanacak, doğru adam yalanlanacak, hain adama güvenilecek, güvenilir adam da hainlikle itham edilecek. Yine (o devirde) kamu işlerinde “RUVEYBİDA ADAM” söz sahibi

³ Parantez içi mânâ, hadisin diğer rivayetlerinde gelen ifadesinden alınmıştır. Bkz. Bûsırî, İthâfü'l-Hıyara, X/537; No: 8590.

olacaktır. “RUVEYBİDA ADAM nedir?” diye sorulunca, Peygamber (s.a.v.); “önemsiz, basit, bilgisi kıt, aciz, fâsık ve sefih adamdır”⁴ diye cevap verdi.”⁵

(İbn Mâce, Fiten, 24; Ahmed, II/291, 338; III/220; vd. Çeviri, İbn Mâce metninden yapılmıştır).

Hadisi şerifte geçen “RUVEYBİDA” kavramı, her ne kadar tekil olarak gelmişse de asıl olarak bir karakteri ifade ettiğinden çoğul anlamı da içermektedir.

RUVEYBİDA HADİSİNİN SIHHATİ VE DİĞER RİVAYET YOLLARI

İmam Bûsırî; baş taraflarındaki ifadeleri farklı da olsa aynı manadaki, Avf b. Mâlik (r.a.) ve Enes b. Malik (r.a.)’ten gelen rivayetleri de “**İthâf**”ında vermiştir.⁶ Busiri, Avf b. Mâlik (r.a.)’den gelen rivayeti, Ebu Ya’lâ Mevsilî’nin Müsned’inde ve Bezzar’da rivayet edildiğini söyler.⁷ Bûsırî ayrıca, Ebu Ya’lâ ve Bezzar’daki senedin aynı olduğunu ve bu senedlerin râvîlerinin sika (güvenilir) olduğunu belirtir.⁸

İbn Hacer “Metâlib”inde, Avf b. Mâlik (r.a.) rivayetiyle gelen hadisi, Ebu Ya’lâ rivayetine dayandırarak ele almış; Bezzâr rivayetinin sonundaki farklı ifadesinden de söz etmiştir.⁹

⁴ “**Racülün Tâfihün**” kelimesinin, kaynaklarda ve hadisin diğer rivayetlerinde geçen anlamları olarak yazılmıştır. Bkz. Ahmed, II/291; İbnü’l-Esîr, Nihâye, I/187; Şerhu Müşkili’l-Âsâr, I/404; Ahmed, Müsned (Ahmed b. Hanbel’in Müsned’inin tahkikli nüshası, 7899 no’lu dipnot), VI/253; Şâtibî, İ’tisam, II/681; Cübrân Mes’ûd, Râid, I/426.

⁵ İbn Mâce, Fiten, 24 (No: 4036); Ahmed, II/291, 338; III/220; Hâkim, Müstedrek, IV/512; No: 8439; Tabarânî, Mu’cemü’l-Kebîr, XII/438; Bezzâr; Müsned, VII/174. Değerlendirmeler için bkz. İbn Hacer, Metâlib, IV/355, 356; No: 4588; Heysemî, Mecmeu’z-Zevâid, VII/637; No: 12429; Bûsırî, İthâfü’l-Hıyara, X/536, 537; No: 8590, 8591; Ahmed, Müsned (Ahmed b. Hanbel’in Müsned’inin tahkikli nüshası), VI/252; No: 7899; VI/511; No: 8440; Elbânî, Silsiletü’s-Sahîha, IV/509.

İbn Mâce Muhaşşisi Sindi, Zevâid’den nakille, Zehebî’in “**Kâşif**” adlı eserinde, hadisin senedinde bulunan İshak b. Ebi Fûrât hakkında “**meçhul**” tenkidinin yapıldığını, İbn Hibban’ın ise, aynı râvîyi “**Sikât**”ında zikrettiğini söyler. Dolayısıyla İbn Hibban’a göre bu râvî sikadır. Sindi ayrıca, “**kıyle**” ifadesiyle, bu râvîye “**münker**” eleştirisinin de yöneltildiğini ifade der. (İbn Mâce, Sünen, Çağrı yayınları, II/1340).

Hadisin sahih isnadla gelen rivayeti olduğu gibi “**şâhid**” isnatlarıyla da sahih olmaktadır. Bkz. Ahmed b. Hanbel’in Müsned’inin Ahmet Şakir tahkikli nüshası, VI/511; No: 8440.

⁶ Bûsırî, İthâfü’l-Hıyara, X/536, 537.

⁷ Bezzâr; Müsned, VII/174.

⁸ Bûsırî, İthâfü’l-Hıyara, X/537.

⁹ İbn Hacer, Metâlib, IV/355, 356; No: 4588.

Heysemî de aynı hadisi, “*Mecmeu’z-Zevâid*”inde Tabarânî’ye isnad ederek ele almıştır.¹⁰ Heysemî, **Tabarânî**’de hadisin birden çok isnatla rivayet edildiğini ve isnatlardan birinde İbn İshak’ın bulunduğunu ve bu râvînin “*müdelles*”¹¹ olduğunu, diğer râvîlerin ise sika olduğunu belirtir.¹²

İmam Bûsırî, Enes b. Mâlik’ten gelen rivayetin de Ebû Ya’lâ Mevsilî ve Ahmed b. Hanbel’in¹³ Müsned’lerinde rivayet edildiğini aktardıktan sonra, bu hadislerin Ebû Hureyre (r.a.)’den gelen destekleyici şâhidlerinin de bulunduğunu,¹⁴ Ebû Hureyre (r.a.) hadisinin ise, İbn Ebî Şeybe’nin Musannef’inde rivayet edildiğini, bundan da zayıf bir senetle İbn Mâce’nin rivayet ettiğini söyler.¹⁵

Hadis-i Şerif, Hâkim’in Müstedrek’inde de rivayet edilmiş ve Hâkim, hadisin isnâdının sahih olduğunu belirtmiştir.¹⁶

Çağdaş hadis alimlerinden, Ahmed b. Hanbel’in Müsned’inin Muhakkiki **Ahmed Muhammed Şâkir**, İbn Mâce rivayetindeki senette geçen ve tenkit edilen râvî İshak b. Ebi Fûrât’ın asıl adının “*İshak b. Bekr b. Ebî Fûrât*” olduğunu, İbn Mâce baskısında bu ismin babası olan “*Bekr*”in düşmüş olabileceğini, dolayısıyla yanlış değerlendirme yapıldığını belirterek, râvî İshak b. Bekr b. Fûrât’ın hadislerinin gerçekte zayıf değil, “*hasen*” olduğunu bildirmektedir.¹⁷

¹⁰ Tabarânî, Mu’cemü’l- Evsat, 18/67.

¹¹ “*Müdelles*”; tedlis yollarından biriyle hadis rivayet eden râvîdir. “*Tedlis*”, râvînin, hadis aldığı hocanın adını zikretmeden yahut bilindiği şekliyle zikretmeden hadis rivayet etmesidir. Örneğin, râvînin, hocasının ismini bilinmeyen sıfatlarıyla zikretmesi veya “an” edatıyla hadis rivayet etmesi, tedlis yöntemlerden biridir. Hadis rivayetinde tedlis, şüphe içerdiğinden dolayı hadis rivayetinde iyi karşılanmaz. Hocadaki bu belirsizlik giderilemezse, bu şekilde rivayette bulunan râvînin hadisi kabul edilmez. (Bkz. **A. Gelişgen**, DİB Kavramlar Sözlüğü (Heyet), “*Müdelles Hadis*” ve “*Muan’an Hadis*” maddeleri).

¹² Heysemî, Mecmeu’z-Zevâid, VII/637; No: 12429.

¹³ Ahmed, II/291, 338; III/220.

¹⁴ Bir tek senedi olduğu sanılan hadis, mânâ ya da lafız olarak bir başka Sahâbi tarafından rivayet edilmişse, bulunan bu ikinci rivayete “*şâhit hadis*” denir. Şâhid hadisler yoluyla hadisler güçlenir. (Bkz. **A. Gelişgen**, DİB Kavramlar Sözlüğü (Heyet), “*Şâhid Hadis*” maddesi).

¹⁵ Bûsırî, İthâfü’l-Hıyara, X/537.

¹⁶ Hâkim, Müstedrek, IV/512; No: 8439.

¹⁷ Nitekim, Ahmed b. Hanbel’in Müsned’indeki bu isimle gelen senette bu isim, “*İshak b. Bekr b. Ebî Fûrât*” şeklindedir (Ahmed, Müsned, II/291). Ayrıca bkz. Hâkim, Müstedrek, IV/512; No: 8439.

Dolayısıyla Ahmed Muhammed Şâkir, Ebû Hureyre (r.a.) hadisinin “*isnadının hasen, metninin sahih*” olduğunu belirtmiştir. Bunun yanında Ahmed Muhammed Şâkir, hadisin Müsned’deki diğer rivayetinde hem Ebû Hureyre (r.a.)’den sahih isnatla geldiğini hem de başka şahitlerinin de bulunduğunu belirtmiştir.¹⁸

Nâsiruddîn Elbâni de hadisin, isnadının da metninin de sahih olduğunu ifade etmiştir.¹⁹

SONUÇ VE RUVEYBİDA HADİSİNİN ANLAMLI

Yukarıda anlamından söz ettiğimiz ve muhaddisler tarafından yapılan değerlendirmeleri sunduğumuz RUVEYBİDA HADİSİ’nin, muhaddis Ahmed Muhammed Şâkir’in de ifade ettiği gibi, metni sahihtir; destekleyen rivayetleri sayesinde de isnadı sahih hale gelmektedir.

Hadisi şerif, toplumda emanetin korunması, liyakatli adamların iş başına getirilmesi, doğruluktan ayrılmama konusunda; keza, kişiler hakkında da Allah (c.c.) ve Rasulü (a.s.)’ın koyduğu ölçüler doğrultusunda değerlendirme yapılması ve ehil kişilerin iş başına getirilmesi gerektiği hususunda ciddi bir uyarıdır. Doğru değerlendirme kriterlerine sahip olabilmek için, haramı helali ve iyiyi kötüyü ayırt edebilecek yeterli dini bilgi edinmeye ihtiyaç olduğu gibi, Allah’a karşı kulluk vazifesinin de samimiyetle ve tam olarak yerine getirilmesi lazımdır. Zira, ilim, amel ve ihlaslı yaşantı olmadan Allah Teâlâ, iyiyi kötüden ayırt edecek bilgiyi vermez.

Nitekim ayeti kerimede, “*Her kim Allah’tan korkarsa* (takvalı olarak yaşarsa), *Allah ona “furkan”ı* (yani doğruyu yanlıştan ayırt etme bilgi ve melekesini) *verir*” buyurulmaktadır (Enfal, 8/29). Demek ki doğruyu yanlıştan ayırabilmenin yolu takvadır. Takva da ancak ilim, amel ve ihlas ile kazanılabilir. İyiyi kötüden, doğruyu yanlıştan, güzeli çirkinden ayırt edebilme melekesine “*basiret*” de diyebiliriz. Basiretle, ilim ve Allah’a kulluk doğru orantılıdır.

¹⁸ Ahmed, II/338. Ahmed Muhammed Şâkir, İsnadı sahih demiştir. Yine Ebu Hureyre (r.a.) ile başlayan bu senedin isnadı tamamen farklıdır ve senette İshak b. Bekr b. Fûrat yoktur. Bkz. Ahmed, Müsned (Ahmed b. Hanbel’in Müsned’inin Ahmed Muhammed Şâkir tahkikli nüshası), VI/511; No: 8440; Elbâni, Silsiletü’s-Sahîha, IV/509.

¹⁹ Elbâni, Silsiletü’s-Sahîha, IV/509.

Dünyanın mal, makam ve saltanatına düşkünlük, kişinin “*ayırt edici değer yargılarını ve buna ilişkin melekesini*” bozar. Yeri geldiğinde, özellikle alimlerin hakkı söylemeyip, yanlışları uyarmayıp susmaları da doğruyu yanlıştan ayırt etme melekesini/basireti köreltir ve en sonunda yok eder. Bu halde kişiye bilginin de faydası olmaz. Bu takdirde, yukarıda hadisi şerifte uyarıldığı üzere, bozulan takva dolayısıyla değer yargıları tersine dönen insan, güvenilir kimseyi güvensiz, hain kimseyi güvenilir, yalancı ve sahtekarı dürüst, dürüst ve doğru kimseyi de yalancı gibi algılar. Allah korusun, bu körlükten daha kötü bir afet olamaz.

Böylesi bir (manevi) körlük, insanın bozulan iç dünyasının tabii bir yansımasıdır. Bunun neticesinde olanlar olur zaten. Bozulan değerlendirme ölçüsü ile insanlar, hadis şerifte “*RUVEYBİDA*” diye tabir edilen, değersiz, kişiliksiz, şahsiyetsiz, cahil, ciğeri beş para etmez, hain, hırsız, yalancı, namussuz, düzenbaz, aciz, sefih, fasık ve karakteri bozuk adamları iş başına getirirler. Böylelikle o toplum kendi eliyle belasını getirmiş olur. Bu bela artık, sağanak yağmurlar gibi yağın diğer belaları çeker ve o toplumun adeta kıyameti kopar. Böyle bir toplumda mal, can, ırz ve din emniyeti kalmaz.

Onun için Rasülullah (s.a.v.) Efendimiz, “*Emanet zayi edildiğinde kıyameti bekle!*” buyurdular. Sahabe, “*Emanetin zayi edilmesi nasıl olur Ya Rasülellah?*” diye sorunca, “*Emanet, ehli olmayana verildiğinde kıyameti bekle!*” diye cevap vermişlerdir. (Buhari, İlim, 2 (59); Rikak, 35 (6496). Emanete hıyanet edildiği zamanlarda kızıl belaların, yere batırılma ve siretin değiştirilmesi cezalarının verileceği de yine makbul hadisi şerifte gelmiştir (Tirmizi, Fiten, 38).

Değer yargıların tersine dönmesi, iyi ve kötüyü yanlış algılama, kısaca ayırt etme melekesinin bozulması, aynı zamanında bu ümmetin “*mesh*” denen cezaya çarptırılması halinin de ilk basamağı demektir. “*Mesh*”, siretin, yani doğruyu yanlıştan, hakkı batıldan ayırt edebilme bilgi ve duygularının bozulması neticesinde yaşantının “*hakk*”tan uzaklaşması halidir. Geçmiş ümmetlerde bu cezalandırma, şekillerinin fiziki olarak maymuna çevrilmesi şeklinde tezahür ediyordu. Allah Teâla bu ümmetten fiziken maymuna çevrilme cezasını kaldırmış, bunun yerine, doğru değerlendirebilme yeteneğinin kaybedilmesi sonucunda hakk’tan uzak bir yaşantının içerisine düşme cezasına çevirmiştir. (Mesh cezasına, yerin dibine batırılma ve kızıl belalara neden olan kötü fiiller için ayrıca bkz. Buhari, Eşribe, 6; Tirmizi, Fiten, 38; <https://ahmetgelisgen.com/Makale-Detay.aspx?ID=154#20330698>).

Rabbimiz, ahir zamanın fitnelerinden muhafaza buyursun. Başta evimiz, ailemiz, neslimiz ve sevdiklerimiz olmak üzere memleketimizi her türlü fitneden

korusun. Yukarıda anlamını verdiğimiz hadisi şerifte haber verilen kıyamet alametlerinden olsun kıyametin diğer alametlerinden olsun bizleri uzak kılsın. Bizi hakkı görebilme yetisi olan basiretten mahrum etmesin, manevi körlükten korusun ve istikametten ayırmasın. Hadisi şerifte belirtilen “***RUVEYBİDA***”ları, bizlerin ve ümmeti Muhammed’in başına vermesin; var ise kurtarsın. Bütün şerlerden ve şerirlerin şerrinden de emin-i muhafaza eylesin! AMİN!

07.01.2021

Dr. Ahmet GELİŞGEN

www.ahmetgelisgen.com